

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

CAUZA DUINHOF ȘI DUIJF
Cererile nr. 9626/81 și 9736/82

Hotărâre
22 mai 1984

În cauza Duinhof și Duijf,
Curtea europeană a Drepturilor Omului, constituită, în conformitate cu articolul 43 din Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale („Convenția”) și cu clauzele pertinente din regulamentul său*, într-o cameră alcătuită din următorii judecători:

Dnii R. Ryssdal, *președinte*,
G. Wiarda,
J. Cremona,
Dna D. Bindschedler-Robert,
Dnii F. Gölcüklü,
L.-E. Pettiti,
B. Walsh,

precum și Dl M.-A. Eissen, *grefier* și Dl H. Petzold, *grefier adjunct*,

După ce a deliberat în camera de consiliu la 24 noiembrie 1983, apoi la 4 mai 1984,

A pronunțat această hotărâre, adoptată la această ultimă dată:

PROCEDURA

1. Cauza a fost deferită Curții de către Comisia europeană a Drepturilor Omului („Comisia”) la 13 octombrie 1983 și în ziua următoare de către guvernul Regatului Țărilor de Jos („Guvernul”, în termenul de trei luni prevăzut de articolele 32 § 1 și 47 din Convenție. La originea cauzei se află două plângeri (nr. 9626/81 și 9736/82) îndreptate împotriva acestui Stat, introduse la Comisie 1981 și în 1982 de către Dnii Bernard Joost Duinhof și Robert Duijf, cetățeni olandezi, în virtutea articolului 25.
2. Cererea Comisiei și plângerea Guvernului fac trimitere la articolele 44 și 48 precum și la declarația regatului Țărilor de Jos prin care este recunoscută jurisdicția obligatorie a Curții (articolul 46). Ele au drept scop obținerea unei decizii asupra punctului de a ști dacă faptele expuse în cauză prezintă sau nu o încălcare din partea Statului pârât a obligațiilor sale conform termenilor Articolului 5 § 3 .
3. Răspunzând invitației prevăzute în articolul 33 § 3 d) din regulament, reclamantii și-au exprimat dorința de a participa la procesul pendinte în fața Curții și au desemnat un reprezentat (articolul 30).
4. Vicepreședintele Curții, exercitând funcțiile președintelui, a estimat la 14 octombrie 1983 că, în interesul unei administrări corecte a justiției, prezenta cauză trebuie să fie

* *Nota grefei*: Se are în vedere noul regulament, intrat în vigoare la 1 ianuarie 1983 și aplicabil în speță.

încredințată camerei unice constituită la 24 martie 1983 în scopul examinării altor două: Jong, Baljet și van den Brink; van der Sluijs, Zuiderveld și Klappe (articolul 21 § 6 din regulament). Camera constituită îi includea cu drepturi depline pe Dl G. Wiarda, judecător ales din partea Olandei (articolul 43 din Convenție), și Dl R. Ryssdal, vice președintele Curții (articolul 21 § 3 b) din regulament). Ceilalți cinci judecători desemnați prin tragere la sorți (articolele 43 *in fine* din Convenție și 21 § 4 din regulament) fiind. Dna Bindschedler-Robert, Dl F. Gölcüklü, Dl L.-E. Pettiti, Dl B. Walsh și Dl Bernhardt. Ulterior, Dl J. Cremona, judecător supleant, l-a înlocuit pe Dl Bernhardt, care s-a abținut de la examinarea cauzei (articolele 22 § 1 și 24 § 1 din regulament).

5. Asumându-și președinția Camerei (articolul 21 § 5 din regulament), Dl Ryssdal a consultat, prin intermediul grefierului, agentul Guvernului, delegatul Comisiei și avocatul reclamanților referitor la procedura ce urma să se desfășoare. Având în vedere declarațiile lor concordante, el a decis la 14 noiembrie că nu este necesar de a prevedea depunerea memoriilor (articolul 37 § 1). Prin aceeași ordonanță, el a fixat pentru 22 noiembrie data deschiderii procedurii orale (articolul 38).
6. La 17 noiembrie, el a permis avocatului reclamanților să utilizeze limba olandeză în procedura scrisă și la pronunțarea pledoariei (articolele 27 § 3).
7. Dezbaterile publice s-au desfășurat la 22 noiembrie, la Palatul Drepturilor Omului de la Strasbourg. În ajun camera s-a întrunit într-o ședință de pregătire

S-au prezentat:

- *pentru Guvern*
Dna F. Y. Van der Wal., juriconsul adjunct la Ministerul Afacerilor externe, *agent,*
Dl E. A. Droogleever Fortuijn, *Landsadvocaat,* *consilier,*
Dl W. Breukelaar, funcționar la Ministerul Justiției,
Dl J. A. Wiarda, funcționar la ministerul Apărării, *consilieri;*
- *pentru Comisie*
Dl J. Frowein, *delegat,*
- *pentru reclamanți*
Dl E. Hummels, avocat, *consilier.*

Curtea a audiat pledoariile și declarațiile lor, precum și răspunsul lor la întrebările sale, Dl Droogleever Fortuijn pentru Guvern, Dl Frowein pentru Comisie și Dl Hummels pentru reclamanți.

8. La 24 noiembrie, Comisia a elaborat două documente pe care grefierul le-a solicitat la cererea președintelui Camerei.

La 12 și, respectiv, la 20 decembrie, grefa a primit de la reclamanți și de la agentul Guvernului răspunsurile la unele întrebări adresate și documentele cerute în cadrul audierilor.

9. La 21 decembrie, președintele camerei a acordat fiecărui reclamant asistența judiciară cu efect la 22 noiembrie, după ce a primit punct observațiile scrise ale agentului Guvernului și delegatului Comisiei cu privire la acest (articolul 4 din addendum la regulament).

FAPTELE

10. Născuți respectiv în 1962 și 1958, Dnii Duinhof și Duijf locuiau în Olanda. În 1981 și 1982, după înrolarea lor forțată în armata olandeză, ambii au refuzat, din cauza obiecțiilor de conștiință, să îndeplinească unele ordine care rezultau din obligațiile lor militare. Fiind puși sub arest de către ofițerii competenți care îi bănuiau de încălcarea codului penal militar (*Wetboek van Militair Strafrecht*), ei fuseser plasați în detenție, apoi trimiși în judecată în fața curții militare.

I. DREPTUL INTERN APLICABIL

A. Obiecția de conștiință

11. Până și după începutul serviciului militar, poate fi acordată o eliberare de la satisfacerea acestuia din cauza obiecției de conștiință. Procedura ce trebuie urmată pentru solicitarea scutirii este definită în legea cu privire la obiecția de conștiință cu privire la serviciul militar (*Wet Gewetenbezwaren Militaire Dienst*) și în decretul ministerial din 31 iulie 1970.

În speță, nici unul dintre reclamanți niciodată nu a revendicat statutul de **obiector de conștiință** pe lângă ministrul Apărării (paragrafele 21-28 de mai jos).

B. Procedura penală militară

12. Procedura penală pentru armatele terestre și aeriene, în particular în materie de arest și detenție provizorie, este reglementată de codul de procedură a armatelor terestre și aeriene (*Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht* – „codul”), amendat pentru ultima dată la 24 noiembrie 1978. Judecarea infracțiunilor de drept penal militar, care este aplicabil ostașilor – cum ar fi reclamanții – precum și voluntarilor, este înfăptuită în primă instanță de către o curte militară (*Krijgsraad*). Există o posibilitate de a înainta apel în fața Înaltei Curți militare (*Hoog Militair Gerechtshof*), apoi recurs în anulare în fața Curții Supreme (*Hoge Raad*) din Olanda.

1. Detenția înaintea trimiterii în judecată

13. Orice ofițer sau subofițer este abilitat să aresteze un militar de grad inferior bănuیت de o infracțiune gravă dacă circumstanțele dictează o privare imediată de libertate (articolul 4 din cod); detenția în rezultatul acestui arest nu poate depăși 24 de ore (articolul 5).

Șeful unității poate ordona plasarea sau menținerea suspectului în detenție provizorie a) dacă există un pericol sporit al evadării, b) dacă motive importante de securitate dictează o privare imediată de libertate sau c) dacă asemenea măsuri sunt necesare pentru păstrarea disciplinei în armată (articolul 7, cel de-al doilea alineat). Într-o modalitate similară se poate acționa împotriva unui militar bănuیت de una dintre infracțiunile enumerate în codul penal militar sau pentru care codul de procedură penală de drept comun autorizează detenția provizorie, cu excepția celor pe care curtea militară nu le poate cunoaște (articolul 7, cel de-al patrulea alineat). Nu poate fi ordonată o asemenea măsură dacă suspectul riscă doar o condamnare la închisoare fără amânare, sau o altă măsură restrictivă de libertate, sau dacă pedeapsa probabilă va fi de o durată mai scurtă decât detenția provizorie (*ibidem*). Detenția trebuie să înceteze odată cu dispariția motivelor (articolul 7, cel de-al cincilea alineat). Șeful unității raportează generalului orice caz de detenție care depășește patru zile (articolul 7, alineatul șase).

Dacă detenția a durat paisprezece zile, suspectul poate invita curtea militară competentă să fixeze un termen (susceptibil de prelungire) în care generalul va trebui să se pronunțe fie asupra trimiterii în judecată fie asupra încetării detenției. Curtea se pronunță fără întârziere, după ce audiază autoritatea abilitată să o sesizeze, auditorul militar (*auditeur militaire*, paragraful 18 de mai jos) și suspectul, care poate beneficia de asistența unui consilier (articolul 13).

14. Dacă, după ce a primit avizul auditorului militar și, în măsura posibilității („*zo mogelijk*”), a audiat suspectul, generalul sau un ofițer superior (*hoofd officier*) delegat de el consideră că cauza trebuie să fie transmisă curții militare, ostașul este trimis în judecată în fața ei (articolul 11). Generalul sau ofițerul desemnat de el poate totuși, în anumite circumstanțe, că lase cauza să fie soluționată pe cale disciplinară (articolul 12). Directiva nr. 27/7 a ministerului Apărării explică efectul acestor dispoziții în felul următor (traducere din olandeză):

„Procedura penală militară diferă de procedura aplicabilă persoanelor civile prin faptul că decizia de urmărire nu emană de la o autoritate de urmărire – auditorul militar – dar de la o autoritate militară: generalul sau ofițerul superior desemnat de el pentru a acționa în numele său (...). Auditorul militar la această etapă este deci un simplu organ consultativ, deși el trebuie să-l consulte și este obligat să-și dea avizul”.

Decizia de a sesiza jurisdicția trebuie să fie formulată în scris și să indice dacă este sau nu cazul de a elibera ostașul; motivele detenției enunțate în al doilea și al patrulea alineate din articolul 7 (paragraful 13 de mai sus) sunt aplicabile și în acest caz (articolul 14). Auditorul militar poate apela la Înalta Curte militară dacă, contrar avizului său, generalul sau ofițerul superior desemnat alege să nu trimită suspectul în judecată (articolul 15); în caz contrar nu există căi de apel.

În opinia Guvernului, în prezent a devenit o procedură clasică de a aplica în următoarea manieră clauzele codului menționate mai sus. Dacă suspectul se află în detenție provizorie, auditorul militar îl audiază întotdeauna și sesizarea eventuală a curții militare se produce puțin mai târziu, în mediu de la patru la cinci zile după arestare. În viziunea exigențelor articolului 14 din cod, aprecierea circumstanțelor de către asistentul militar și avizul acestuia adresat generalului sau ofițerului superior desemnat se referă nu numai la trimiterea în judecată, dar și la întrunirea condițiilor detenției provizorii prevăzute de articolul 7. Astfel, în formularul-tip utilizat de el pentru a-și comunica avizul ofițerului competent figurează un paragraf relativ la punctul de a ști dacă suspectul trebuie eliberat sau menținut în detenție. Practica a evoluat astfel încât avizul său este invariabil urmat și de obicei considerat ca obligatoriu.

2. Detenția după trimiterea în judecată

15. Detenția menținută sau ordonată de către decizia de trimitere în judecată nu poate depăși paisprezece zile cu excepția cazului dacă curtea militară îl prelungește, pentru o perioadă de treizeci de zile, la cerea auditorului militar (articolul 31). Orice inculpat deținut în virtutea acestei decizii trebuie să fie audiat de către „ofițerul comisar” (*officier-commissaris*, paragraful 19 de mai jos) într-un termen cât mai scurt și în orice caz în decurs de patru zile de la sesizare; cu această ocazie, el poate beneficia de asistența unui consilier (articolul 33, primul alineat). Înainte de prelungirea detenției, curtea militară trebuie să ofere acuzatului sau consilierului lui posibilitatea de a-și prezenta argumentul (articolul 33, al doilea alineat).

Detenția trebuie să înceteze odată cu dispariția motivelor (articolul 34, primul alineat). După sesizare și înainte de începutul procesului, decizia de eliberare ține de competența auditorului militar sau a curții militare care acționează fie la cererea ofițerului comisar și la cererea persoanelor a deținutului (articolul 34, al doilea alineat); înainte de a se pronunța, curtea militară audiază

auditorul militar și, dacă este vorba de prima cerere a ostașului, în audiază pe el sau pe consilierul lui (articolul 34, alineatul trei).

16. Dacă acuzatul se află în detenție în timpul deschiderii dezbaterilor, curtea militară decide, după ce audiază auditorul militar, dacă natura și circumstanțele cauzei dictează sau nu menținerea lui în detenție în timpul procesului (articolul 151). Curtea poate ordona punerea lui în libertate la orice moment al procedurii ulterioare, din oficiu sau la cererea auditorului militar sau a inculpatului (articolul 156).
17. Un militar deținut poate solicita eliberarea sa, sau suspendarea detenției sale în virtutea articolului 219 din cod, în timpul procedurii de apel în fața Înaltei Curți militare.

3. *Auditorul militar, ofițerul comisar și curtea militară*

18. Auditorul militar constituie autoritatea de urmărire în fața curții militare (articolul 126, primul alineat). Nici un membru activ al forțelor armate nu poate ocupa funcția de auditor militar sau să-l substituie (articolul 126, al treilea alineat). Auditorul militar și substitutul său sunt uneori înlocuiți de către un auditor militar în exercițiu (*plaatsvervanger* – articolul 126, al doilea alineat) care poate fi un ofițer, dar în opinia Guvernului această se întâmplă doar în circumstanțe excepționale. Numiți – și revocați – de către Coroană la propunerea comună a miniștrilor Justiției și Apărării, auditorii militari (inclusiv supleanții sau cei în exercițiu), trebuie să fie în posesia unei diplome de drept (articolul 126, alineatele patru și șase). Articolul 276, al doilea alineat, din cod îi obligă să se conformeze instrucțiunilor date în timpul îndeplinirii sarcinii lor de către ministrului Justiției. Conform Guvernului, totodată, această clauză servește în calitate de simplu temei juridic la publicarea directivelor de caracter general în materie de urmărire; cel puțin în ultimii ani, nici un ministru al Justiției nu a utilizat-o într-un caz concret.

Obligat prin jurământ de a acționa onest și imparțial (articolele 368 și 370), auditorul militar trebuie să asiste la audierile curții militare (articolul 290) dar nu participă la deliberări. El trebuie printre altele să acorde asistență curții militare și generalului, care i se solicită acest lucru, prin rapoarte, observații și sfaturi relative la justiția militară (articolul 278). În exercitarea atribuțiilor sale, el nu se află sub controlul curții militare nici a Înaltei Curți militare, care are atribuția de a-i aplica mustrări în cazul nerespectării termenilor legali (articolul 297).

19. La fiecare curte militară este atașat cel puțin un ofițer comisar împuternicit cu investigarea preliminară a cauzelor (articolul 29). El are în vedere un ofițer sau un fost ofițer al forțelor armate, cu grad egal sau superior celui de căpitan, desemnat de către general pentru o durată fixată de cel puțin un an (*ibidem*). El poate fi în același timp un membru al curții militare, dar acesta nu este un caz obișnuit. El are sarcina de a reconstitui faptele și, în caz de necesitate, de a audia acuzatul și martorii (articolele 29, 48 și 78). O audiere de către ofițerul comisar are aceeași valoare juridică ca în cazul dacă s-ar fi desfășurat în fața curții militare (articolul 161). În investigațiile sale, ofițerul comisar trebuie să angajeze să stabilească atît nevinovăția inculpatului, cît și să culeagă probe sau mărturii de culpabilitate (articolul 62). În calitate de auditor militar, jurământul său îl obligă să acționeze cu onestitate și imparțialitate (articolele 368 și 370).

20. Curtea militară este alcătuită dintr-un președinte și doi membri militari (articolul 120).

Ultimii sunt ofițeri desemnați de general pe o perioadă de cel puțin un an, irevocabili pe durata mandatului lor și avînd o vîrstă de cel puțin douăzeci și cinci de ani (articolul 120). În practică, cel mai des utilizat rang este cel de căpitan sau comandant; nu este necesară vreo instruire

juridică. În opinia Guvernului, cei care-și păstrează statutul de ofițer sunt independenți în calitate de judecători și nimeni nu le poate da ordine. Ca și președintele, jurământul îi obligă să acționeze cu onestitate și imparțialitate (articolele 368 și 369).

Președintele este un civil titular al unei diplome militare în drept; Coroana îl numește pe viață, la recomandarea comună a miniștrilor Justiției și Apărării (articolul 121).

Consiliul deliberază în secret și membrii săi nu-și pot divulga opinia persoanlă, nici pe cea a colegilor lor (articolul 135).

II. ARESTAREA ȘI DETENȚIA RECLAMANȚILOR

A. Dl Duinhof

21. Pentru că nu s-a prezentat la încorporare în timp util (articolul 150 din codul penal militar), Dl Duinhof a fost arestat la 18 noiembrie 1981. Transferat într-o cazarmă, el a refuzat să se expună unui examen medical, fapt pentru care a fost acuzat și de nesubordonare persistentă (articolul 114). Șeful unității a confirmat a doua zi detenția; motivul invocat consta în necesitatea de a păstra disciplina printre alți recruți (articolul 7 dincodu, paragraful 13 de mai sus).

La 20 noiembrie, reclamantul s-a înfățișat în fața auditorului militar. La 23, conform avizului conformat al acestuia, ofițerul superior desemnat l-a trimis în judecată în fața curții militare și a decis să-l lase în detenție pentru același motiv invocat anterior (articolele 11, 14 și 7, alineatul doi, din cod; paragraful 14 de mai sus).

22. La 24 noiembrie, ofițerul comisar a audiat reclamantul (articolul 33, primul alineat, din cod; paragraful 15 de mai sus).

La 26, curteamilitară a examinat o cerere de eliberare prezentată de ceaâsta din urmă la 24 (articolul 34 din cod, paragraful 15 de mai sus). La audiere, Dl Duinhof a pretins în special încălcarea exigențelor articolului 5 § 3 din Convenție. Curtea militară a considerat că termenul scurs între arest și înfățișarea în fața unui „magistrat”, în circumstanțele speței ofițerul comisar, era „considerabil” dar cu toate acestea „acceptabil” din cauza unui sfârșit de săptămână pe care îl includea și a distanței care separa diverse autorități implicate. El a respins deci cererea, considerând că detenția era justificată.

Prin urmare, el a prelungit perioada acesteia.

23. La 28 ianuarie 1982, curtea militară a declarat reclamantul vinovat de nesubordonare și i-a palicat oșprezece luni de închisoare, cu deducerea timpului petrecut în detenție provizorie.

24. Condamnatul a atacat apelul în fața Înaltei Curți militare.

La 29 ianuarie, în timpul procesului, el a reclamat în fața ei punerea sa în libertate, având în vedere în particular articolele 5 § 3 din Convenție, sau, ca alternativă, suspendarea detenției sale (articolul 219 din cod, paragraful 17 de mai sus).

La 17 martie, Înalta Curte militară a respins prima parte a plângerii, în schimb, ea a acceptat-o pe a doua, cu efect imediat, cu condiția ca reclamantul să accepte – ceea ce a și făcut – să-și

îndeplinească serviciul civil de substituire în timp de cel puțin cincisprezece luni și de a se supune unui examen medical. De asemenea, cu aceleași condiții, ea a suspendat urmărirea.

Ulterior, ea i-a aplicat 101 zile de închisoare cu deducerea duratei, identice, a detenției provizorii.

B. Dl Duijf

25. Pentru că nu s-a prezentat la încorporare în timp util (articolul 150 din codul penal militar), Dl Duijf a fost arestat la 15 ianuarie 1982. Transferat într-o casă militară de detenție, el a refuzat să preia uniforma militară și arma, fapte pentru care a fost acuzat și de nesubordonare persistentă (articolul 114). Șeful unității a confirmat detenția; motivele invocate constau în pericol serios de evadare și în necesitatea de a păstra disciplina printre alți recruți (articolul 7 din cod, paragraful 13 de mai sus).

La 18 ianuarie, în conformitate cu avizul verbal conform al auditorului militar, ofițerul superior desemnat a trimis reclamantul în judecată în fața curții militare și a decis de a-l lăsa în detenție pentru aceleași motive invocate anterior (articolele 11, 14 și 7, al doilea alineat, din cod; paragraful 14 de mai sus).

26. În ziua următoare, reclamantul fusese audiat atât de către un ofițer comisar (articolul 33, primul alineat, din cod; paragraful 15 de mai sus) cât și de un auditor militar.

La 27 ianuarie, curtea militară a examinat o cerere de menținere a detenției prezentată la 22 de către auditorul militar (articolul 31 din cod, paragraful 15 de mai sus). La audiere, reclamantul a pledat în special pentru nerespectarea articolului 5 § 3 din Convenție. Curtea a respins diversele sale argumente și a prelungit detenția pe un termen de treizeci de zile, considerând că ea este justificată.

Ulterior, detenția era prelungită periodic de Curtea militară.

27. La 15 aprilie, curtea militară a recunoscut reclamantul vinovat de nesubordonare și i-a aplicat optsprezece luni de închisoare, cu deducerea timpului petrecut în detenție provizorie.

28. Condamnat a înaintat apel în fața Înaltei Curți militare.

La 16 aprilie și 2 iunie, el reclama în fața acesteia punerea sa în libertate; el pretindea, printre altele, încălcarea articolului 5 §§ 3 și 4 din Convenție (articolul 219 din cod, paragraful 17 de mai sus).

Înalta Curte militară a respins cererile sale la 23 iunie.

La 7 septembrie, modificând hotărârea atacată, ea a confirmat-o în ceea ce privește declarația de culpabilitate și pedeapsa pronunțată.

PROCEDURA ÎN FAȚA COMISIEI

29. Dl Duinhof a sesizat Comisia la 8 decembrie 1981, Dl Duijf la 16 februarie 1982. Ambii afirmau că în pofida articolului 5 § 3 din Convenție, ei nu au fost aduși prompt în fața unui judecător sau altui magistrat abilitat prin lege să exercite funcții judiciare. Ei

pretindeau în particular că nici uaditorul militar, nici ofițerul comisar, nu puteau fi considerați ca asemenea magistrați.

Comisia a ordonat joncțiunea cererilor (nr. 9626/81 și 9736/82) la 4 mai 1982 și la 9 decembrie le-a declarat admisibile. În raportul său din 13 iulie 1983 (articolul 31), ea a ajuns, în unanimitate, la concluzia că a avut loc o încălcare a articolului 5 § 3.

Textul integral al avizului său este anexat la prezenta hotărâre*.

ÎN DREPT

I. OBIECȚIA PRELIMINARĂ

30. După cum a confirmat în fața Curții la audierea din 22 noiembrie 1983, Guvernul nu aborda în speță nici o excepție preliminară. El consideră totuși că Comisia trebuie să se convingă din oficiu de epuizarea căilor interne de recurs și că, prin urmare, Curtea de asemenea este obligată să examineze această chestiune în cazul Dlor Duinhof și Duijff.

Curtea a respins acest argument, fără a examina orice considerațiune relativă la decăderea din drepturi sau nerespectarea articolului 47 dintr regulamentul său 8hotărârea deweer din 27 februarie 1980, seria A, pag. 15, § 26 *in fine*; hotărârea Foti și alții din 10 decembrie 1982, seria A nr. 56, pag. 16 și 17, §§ 46 și 48; hotărârea De Jong, Baljet și van den Brink la aceeași dată, seria A nr. 77, § 36).

II. FONDUL

A. Cu privire la încălcarea pretinsă a articolului 5 § 3

31. Reclamanții au pretins încălcarea primei părți a articolului 5 § 3, care prevede.

„Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare (...)”

32. În hotărârea sa Schiesse din 4 decembrie 1979, Curtea a interpretat detaliat expresia „magistrat împuternicit prin lege cu executarea atribuțiilor judiciare” (seria A nr. 34, pag. 12-14, §§ 27-31). Ea reamintește aici doar principiile fundamentale pe care le-a enunțat. Având în vedere obiectul și scopul articolului 5 § 3 (paragraful 36 de mai jos), ea a menționat în particular că „magistratul” avut în vedere – care poate fi un judecător de la instanța judecătorească sau un funcționar al procuraturii (*ibidem*, pag. 12, § 28) – „trebuie să furnizeze garanții corespunzătoare atribuțiilor „judiciare” pe care legea i le atribuie” (*ibidem*, pag. 13, § 30). Ea a rezumat concluziile sale astfel (*ibidem*, pag. 13-14, § 319:

„(...) „magistratul” nu trebuie confundat cu „judecătorul”, dar trebuie să mai posede unele calități, mai exact să îndeplinească condițiile care constituie garanții pentru persoana arestată.

Prima dintre aceste condiții este independența față de executiv și părți (...). Ea nu exclude orice subordonare altor judecători sau magistrați care prevede că ei singuri beneficiază de o independență similară.

La aceasta se adaugă, conform articolului 5 § 3, o exigență de procedură și una de fond. La sarcina „magistratului”, prima cuprinde obligația de a audia personal individul adus înaintea sa (...); cea de-a doua; de a examina circumstanțele care pledează pentru sau împotriva detenției, de a se pronunța în conformitate cu criteriile juridice cu privire la existența cauzelor care o justifică și, în lipsa lor, de a ordona eliberarea (...).”

Cu privire la această exigență de fond, Curtea deja a considerat, în cauza Irlanda contra Regatului Unit, că un comitet consultativ în materie de internare nu constituie o autoritate care corespunde scopurilor articolului 5 § 3 deoarece nu are atribuția de a ordona o măsură de eliberare (hotărârea din 18 ianuarie 1978, seria A nr. 25, pag. 76, § 199).

1. Aducerea Dlui Duinhof în fața auditorului militar până la trimiterea în judecată

33. Dl Duinhof afirmă că auditorul militara, prima autoritate înaintea căreia a fost adus după arestare (paragraful 21 de mai sus), nu putea fi considerat ca un „magistrat” în sensul articolului 5 § 3. Guvernul afirmă contrariul. El consideră pe deasupra că înfățișarea a avut loc „de îndată”, mai exact după două zile.
34. În conformitate cu litera regulilor de drept intern aplicabile, până la trimiterea în judecată nu intra în atribuțiile auditorului militar să prescrie punerea în libertate a reclamantului: articolul 11 din cod îi oferea un simplu rol de investigare și de exprimare a avizului care, în plus, nu se referea decât la chestiunea de sesizare a curții militare (paragraful 14 de mai sus, primul alineat). În opinia Guvernului, această limitare aparent ar trebui să fie citită în lumina practicii: avizul se exindea și asupra detenției și ofițerul competent pentru trimitere l-a urmat învariabil 8paragraful 14 de mai sus, ultimul alineat). Această „procedură clasică” însemna că în realitate detenția avea valoarea unei „recomandări coercitive” în viziunea ofițerului investiți în drept cu autoritatea de a-l soluționa. N concluzie, Guvernul afirma că temeiul trebuie să prevaleze asupra formei.

Curtea menționează că, conform guvernului, această procedură a fost introdusă pentru a respecta Convenția până la revizuire totală a codului, dar ca și Comisia (paragraful 83 din raport) ea nu putea accepta argumentul rezumat mai sus. Fără îndoială deseori, pentru a se pronunța asupra existenței unui atantat la drepturile protejate de Convenție, ar trebui să vedem realitatea dincolo de aparnte și de vocabularul utilizat (vezi spre exemplu, referitor la articolul 5 § 1, hotărârea Van Droogenbroeck din 24 iunie 1982, seria A nr. 50, pag. 20, § 38). Totodată, exigențele precizate „de lege” denotă o importanță particulară când este vorba de definirea autorității judiciare competente pentru a se pronunța asupra libertății individuale, având în vedere încrederea pe care trebuie s-o inspire justițiabililor într-o societate democratică (vezi, *mutatis mutandis*, paragraful 30 a) din hotărârea Piersack din 1 octombrie 1982, seria A nr. 53, pag. 14). Or, nici o directivă oficială, nici una circulară nu prescria auditorilor militari și ofițerilor responsabili de trimiterea în judecată să interpreteze și să aplice astfel codul; exista o simplă practică internă, fără forță obligatorie și care putea la orice moment să fie îndepăratată. Ea nu echivala cu o autorizație, acordată „prin lege”, de a exercita „atribuțiile judiciare” prevăzute de articolul 5 § 3 (vezi sfârșitul extrasului din hotărârea Schiesser reprodus în paragraful 32 de mai sus).

35. În consecință, procedura urmată în fața auditorului militar înainte de trimiterea Dlui Duinhof în judecată nu a oferit garanțiile prevăzute de acest text.

2. Trimiterea ambilor reclamanți în judecată în fața curții militare

36. sesizarea curții militare a avut loc după cinci zile de la arestarea Dlui Duinhof și trei zile după cea a Dlui Duijf (paragrafele 21 și 23 de mai sus). În opinia lor, ei nu au beneficiat de independența necesară unei autorități judiciare în scopurile articolului 5 § 3. Curtea nu a fost obligată să se pronunțe asupra chestiunii în acest context deoarece, oricum, primele cuvinte ale acestei dispoziții nu se limitează doar la accesul deținutului la o asemenea autoritate; ele vizează asigurarea unui control judiciar rapid și automat al unei detenții

ordonate de către poliție sau administrație în condițiile paragrafului 1 c). Textul paragrafului 3 („trebuie adusă de îndată”), citit în lumina obiectului și scopului său, face evidentă „exigența de procedură” : „judecătorul” sau „magistratul” trebuie să audieze persoana deținută și să ia decizia corespunzătoare (vezi extractul din hotărârea Schiesser citată în paragraful 32 de mai sus).

Prin urmare, trimiterea reclanșilor în judecată nu le-a furnizat în sine garanțiile articolului 5 § 3.

3. Aducerea Dlui Duijf în fața auditorului militar înainte de trimiterea în judecată

37. Auditorul militar l-a ascultat pe Dl Duijf în patru zile după arestare și a doua zi după trimiterea în judecată (paragraful 26 de mai sus). Peste trei zile, și aparent fără a lua o decizie expres de neeliberare, el a invitat curtea militară să prelungească detenția peste limita de paisprezece zile fixată de articolul 31 din cod (paragrafele 15 și 26 de mai sus).

În opinia Guvernului, la momentul în care a audiat astfel reclamantul, auditorul militar poseda toate atribuțiile unui „magistrat” și s-a pronunțat în conformitate cu exigențele articolului 5 § 3.

38. „Exigența de fond” enunțată în hotărârea Schiesser putea să fie satisfăcută prin competența auditorului militar de a ordona o punere în libertate (vezi extractul reprodus în paragraful 32 de mai sus), dar rămâne de examinat dacă el beneficia de independența necesară în viziunea scopului particular în care trebuie să se exercite „funcțiile judiciare” menționate în articolul 5 § 3.

Guvernul și reclamantul au disputat asupra punctului de a ști dacă el putea fi considerat ca independent de autoritățile militare, din cauza conținutului articolului 276 din cod (paragraful 18 de mai sus). În viziunea Curții, chiar dacă ar accepta în acest context argumentul Guvernului, auditorul nu putea, după trimiterea Dlui Duijf în judecată, să îndeplinească sarcina judecătorească foarte exact vizată în articolul 5 § 3 deoarece își asumase simultan rolul autorității de urmărire în fața curții militare (articolul 126, primul alineat; *ibidem*). Din acel moment el era angajat în procesul penal intentat împotriva militarului cu privire la eliberarea căruia el era competent să se pronunțe. Pe scurt, el nu putea fi „independent de părți” (vezi extractul din hotărârea Schiesser citată în paragraful 32 de mai sus) deoarece, el era exact una din ele.

Procedura desfășurată în fața lui în cazul Dlui Duijf nu a îndeplinit deci condițiile articolului 5 § 3.

4. Audierea ambilor reclamanți de către ofițerul comisar

39. În opinia reclamanților, ofițerul comisar, responsabil de investigarea cauzei lor și în fața căruia ei au fost aduși după trimiterea în judecată (articolele 29 și 33 din cod, paragrafele 15, 19, 22 și 26 de mai sus), nu putea fi considerat ca un „magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare”.

Guvernul susține contrariul. Când audiază un militar deținut, ofițerul comisar, la fel ca auditorul militar, obligația de a examina legalitatea detenției într-o modalitate independentă și imparțială. El ar putea după aceasta, în cazurile corespunzătoare, să contribuie la eliberarea deținuților solicitând acesta curții militare în virtutea articolului 34 din cod (paragraful 15 de mai sus). În afară de aceasta, și având în vedere circumstanțele, deținuții au fost aduși în fața lui „de îndată” după arestare: Dl Duinhof după șase zile, Dl Duijf după patru (paragrafele 21-22 și 25-26 de mai sus).

40. Curtea nu subestimează valoarea protecției oferite în această materie de ofițerul comisar, dar ea totuși nu acceptă argumentul Guvernului. După cum subliniază Comisia (paragraful 90 din raport) și reclamanții, legea nu împuternicește acești ofețeri să exercite „atribuțiile judiciare” menționate în articolul 5 § 3 și în special să decidă asupra existenței cauzelor care justifică detenția și, în lipsa lor, să prescrie punerea în libertate (vezi sfârșitul extrasului din hotărârea Schiesser reprodus în paragraful 32 de mai sus). Procedura desfășurată în fața sa era deci lipsită de una din garanțiile implicit fundamentale ale articolului 5 § 3.

5. *Audierea în fața curții militare*

41. Rămâne de a examina dacă etapele ulterioare ale procesului urmat în fața curții militare au îndeplinit diverse condiții ale acestui text.

Curtea militară nu a examinat în ședință și nu a soluționat problema detenției decât după opt zile după arestarea Dlui Duinhof și douăsprezece zile după cea a Dlui Duijf (paragrafele 21-22 și 25-26 de mai sus). Fără îndoială promptitudinea („de îndată”) acestei proceduri trebuie să fie apreciată în fiecare caz în dependență de circumstanțele cauzei (vezi, *mutatis mutandis*, hotărârea Wemhoff din 27 iunie 1968, seria A nr. 7, pag. 24, § 10), dar termeni atât de lungi depășesc cu mult limitele fixate de articolul 5 § 3 chiar dacă ar fi să luăm în considerare imperativele vieții și justiției militare (hotărârea Engel și alții din 8 iunie 1976, seria A nr. 22, pag. 23, § 54). Curtea își exprimă acordul cu Comisia asupra acestui subiect paragrafele 95 și 97 din raport), care totuși nu au fost contestate de Guvern.

42. Având în vedere această concluzie, nu este cazul de a determina dacă, după cum pretind reclamanții, curtea militară nu dădea dovadă de independența necesară din cauza componenței sale, cei doi membri militari desemnați de către general prevalând prin numărul lor prezedintele civil numit de către Coroană (paragraful 20 de mai sus).

6. *Recapitulare*

43. În concluzie, cei doi reclamanți au fost victimele unei încălcări a articolului 5 § 3.

B. Cu privire la aplicarea articolului 50

44. Articolul 50 din Convenție are următorul conținut.

„Dacă Curtea declară că decizia adoptată sau măsura ordonată de o autoritate judiciară sau orice altă autoritate a unei Părți Contractante contravine totalmente sau parțial obligațiilor ce reies din (...) Convenție, și dacă dreptul intern al Părții în cauză nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă.”

La audierea din 22 noiembrie 1983 din fața Curții, avocatul reclamanților a indicat, fără a furniza detalii, că cererile de satisfacție echitabilă a clienților săi erau similare cu cele ale Dlilor van der Sluis, Zuiderveld și Klappe (hotărârea de la această dată, seria A nr. 78, § 50). În această altă cauză, el afirmase că reclamanții au suferit, pe parcursul și din cauza detenției litigioase, un prejudiciu care lua forme diferite: tulburări emotive și psihologice, accel insuficient la cultură și educație, atentate la viața privată, pierderea perspectivelor de angajare și de reputație. El a precizat totuși, că și în acest caz, dnii Duinhof și Duijf niciodată nu au considerat indemnizația lor ca o prioritate și că ei doar invitau Curtea să le acorde o satisfacție corespunzătoare.

În opinia Guvernului, prejudiciul care l-au putut suferi Dl Duinhof sau Dl Duijf a fost reparat prin deducerea termenului de detenție provizorie din pedeapsă aplicată (paragrafele 24 și 27-28 de mai sus); această măsură constituie o satisfacție adecvată pentru orice încălcare a Convenției.

Unica infracțiune pretinsă și relevantă în speță se referă la prima parte a articolului 5 § 3. Piese de dosar nu permit să se înțeleagă dacă detenția provizorie a reclamanților avea probabil să înceteze dacă ei ar fi beneficiat de garanțiile acestei dispoziții 8vezi de asemenea hotărârea Artico din 13 mai 1980, seria A nr. 37, pag. 20, § 42). Totodată, fiecare dintre ei a fost cel puțin privat de un control judiciar rapid („de îndată”) al detenției sale. Ei probabil au suferit, datorită lipsei acestor garanții, un anumit prejudiciu moral care nu se compensează în întregime prin constatarea încălcării și chiar prin deducerea detenției provizorii și pedeapsa finală (vezi, *mutatis mutandis*, hotărârea van Droogenbroeck din 25 aprilie 1983, seria A nr. 63, pag. 7, § 13). Având în vedere modestia pretențiilor lor, Curtea a acordat fiecăruia dintre ei o sumă globală de 300 forinți olandezi în calitate de satisfacție echitabilă în sensul articolului 50.

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA, ÎN UNANIMITATE

1. *Hotărăște*, că a avut loc încălcarea articolului 5 § 3 față de fiecare din reclamanți;
2. *Hotărăște*, că Statul pârât trebuie să plătească fiecăruia dintre ei trei sute (300) forinți olandezi în baza articolului 50.

Exprimată în franceză și engleză, la Palatul Drepturilor Omului de la Strasbourg, douăzeci și două mai una mie nouă sute optzeci și patru.

Semnat: Rolv Ryssdal
Președinte

Semnat: Marc-André EISEN
Grefier